

Nieuw platform voor overleg

A.F. VAN ZWEEDEN

Op de sociologendagen van de Katholieke Hogeschool Tilburg die in april zijn gehouden heeft prof. dr. J.A.M. van Wezel een suggestie gedaan voor een nieuw overleg- en onderhandelingsmodel dat, ondanks zijn theoretische abstractie, van actueel belang is 1). Van Wezel spreekt van een „onderhandelingsmodel van wederzijdse vervlechting en doordringing”. Hij biedt dit model aan als een alternatief voor onderhandelingsprocessen waarin verdeling en vergroting van macht de overheersende elementen zijn. Bij een onderhandelingsproces van wederzijdse doordringing, schrijft hij, worden de onderhandelingen zodanig gevoerd dat „verdelend en doelrationeel onderhandelen wordt vervlochten met integratief onderhandelen”. Van Wezel zoekt een tussenweg tussen een conflict-model en een harmoniemodel.

De actualiteit van zijn theoretische beschouwingen wordt aangetoond door de gebeurtenissen in de industriële sectoren waar twee grote werkgeversorganisaties — de Algemene Werkgevers Vereniging en de FME — en werknemersorganisaties — de Industriebond FNV en de Industrie- en Voedingsbond CNV — elkaar op een nieuw onderhandelingsplatform vonden om een gezamenlijk plan voor bestrijding van de jeugdwerkloosheid op te stellen.

Bij het overleg dat de partijen maandenlang, zo ver mogelijk buiten bereik van de publiciteit, hebben gevoerd was, zoals Van Wezel het zou formuleren, een voldoende mate van solidariteit aanwezig om een raamovereenkomst te bereiken voor een maatschappelijk doel: de aanpak van de jeugdwerkloosheid. Dick Visser, de voorzitter van de Industriebond FNV, mag worden beschouwd als de initiatiefnemer voor het scheppen van een platform waar, buiten de cao-onderhandelingen om, over gemeenschappelijke belangen van werkgevers en werknemers kan worden gesproken. Aan dit nieuwe overlegmodel kan niet het predikaat „harmonie” worden gegeven. De voorzitter van de Algemene Werkgevers Vereniging, R. van Wijk, heeft daarvoor de gelukkige term „verstandshuwelijk” gevonden. De partijen vonden elkaar, omdat zij het op grond van „billijkheid en zakelijkheid” (termen van Van Wezel) noodzakelijk vonden een oplossing te vinden voor een probleem dat niet alleen werkgevers en werknemers aangaat, maar de hele gemeenschap.

Visser noemde het resultaat van het overleg bescheiden. Hij bedoelde daarmee

waarschijnlijk niet dat het plan niet ambitieus zou zijn; het beoogt niet minder dan alle schoolverlaters een leer/arbeidsplaats te bieden, plus nog jongeren die al lang werkloos zijn in te schakelen. Voor Visser is het resultaat nog bescheiden, omdat zijn ambities veel verder reiken. Hij hoopt via het nieuw gecreëerde platform tot afspraken te komen over industrieel herstel en verbetering van de werkgelegenheid. Het belang van de overeenkomst over de aanpak van de jeugdwerkloosheid is dat ze wordt gedragen door het hele industriële bedrijfsleven dat zich heeft verbonden om arbeidsplaatsen en opleidingsmogelijkheden voor jongeren te scheppen. De vier organisaties hoopten daarmee ook in te spelen op het overleg op centraal niveau, omdat alleen daar een breder draagvlak voor oplossing van het probleem van de jeugdwerkloosheid kan worden gevonden. De partijen zijn erin geslaagd om het werkgelegenheidsthema uit te tillen boven de belangenstrijd van werkgevers en werknemers. Het thema kan daardoor nu aan de orde worden gesteld als een organisatievraagstuk. Bij de cao-onderhandelingen kunnen de partijen daarmee aan de gang gaan om oplossingen te vinden die zijn toegesneden op de specifieke omstandigheden in de verschillende bedrijfstakken.

Er is hier sprake van een overeenkomst die voldoende mogelijkheden biedt voor differentiatie op decentraal niveau. Het plan zou daarmee model kunnen staan voor het sociaal-economisch overleg op centraal niveau. Ook daar is een vervlechting van gemeenschappelijke belangen denkbaar die tot raamovereenkomsten over werkgelegenheid en inkomensvorming leidt zonder dat van nieuw corporatisme behoeft te worden gesproken. In het model dat Van Wezel voor ogen staat hebben de sociale partners immers geen staatstaken maar primair gemeenschapstaken. Juist nu de organisaties in de industrie hebben aangetoond dat zij in staat zijn hun zaken zelf te regelen, behoeft niet voor de verstarring van een corporatistisch model te worden gevreesd. Visser legt er daarom ook de nadruk op dat het overlegplatform voor de industrie niet mag worden gezien als een soort mini-Stichting van de Arbeid die een nieuwe vergadercultuur met nieuwe bureaucratie zou scheppen.

Het is de vraag of ook de Stichting van de Arbeid zelf niet aan herstructurering toe is. Vorig jaar november bleek ook op centraal niveau een compromis mogelijk met

de zakelijke elementen die Van Wezel zo belangrijk vindt voor een goed functionerend onderhandelingsmodel. Toch liggen de standpunten van de partijen in hun onderlinge belangenstrijd nog zo vast dat het vinden van werkbare compromissen voor de aanpak van de grote problemen van onze gemeenschap een uiterst moeizaam proces is.

In het advies over het sociaal-economisch beleid in de jaren 1984–1987 doet de SER een suggestie voor een andere structuur van het overleg tussen kabinet en sociale partners. De raad zoekt de oplossing in een verandering van de tijdsvolgorde van het overleg. Bij de bestaande procedures is het immers vrijwel onmogelijk om tot een harmonieuze beleidsopstelling van de drie partijen te komen, omdat het overleg meestal pas op gang komt als de standpunten al zijn ingenomen en de stellingen betrokken. Daarom stelt de raad een in twee fasen gestructureerd overleg voor: een eerste fase in het voorjaar en een tweede in het najaar.

Hiermee geeft de SER een puur procedurele oplossing aan die aan de structuur van het overleg zelf weinig verandert, te meer daar geen rekening wordt gehouden met de realiteit van de politieke besluitvorming. De werkelijke tijdsvolgorde daarvan is immers dat de meerderheidspartijen die een kabinet formeren een regeerakkoord overeenkomen dat, zoals de praktijk van het kabinet-Lubbers leert, weinig ruimte laat voor variaties. Het overleg met de sociale partners is daardoor gedevalueerd tot een ritueel. Doordat de beleidskoers voor een hele kabinetsperiode vastligt worden de partijen uitgenodigd zelf ook hermetische stellingen te betrekken.

Hoe moeilijk het is principieel tegengestelde standpunten te overbruggen bewijst het SER-advies zelf. De vaststelling van dat advies leverde wel een duidelijke meerderheidsuitspraak op die ondersteuning van het kabinetsbeleid betekende. Volgens het blad van het VNO, *De Onderneming*, was dat het grote nieuws. Maar binnen deze meerderheid was er een groep van vijf kroonleden die zich uitsprak voor een verschuiving van de lastenverlichting van de bedrijven naar gezinnen, uit vrees voor wat in het advies de ontwikkeling van een duale economie wordt genoemd. Er was zelfs een andere meerderheid te construeren van werknemersleden en onafhankelijke leden die het eens waren met de stelling van Wolfson dat de binnenlandse bestedingen op peil moeten worden gehouden om een scheefgroei van onze economie te voorkomen. Met meerderheids- en minderheidsstandpunten valt nooit het soort integratiemodel op te bouwen dat Van Wezel voor ogen staat.

A.F. van Zweeden

1) J.A.M. van Wezel, *Sociale veranderingen in de economie en op de arbeidsmarkt*.